

Δημητριάδος Ιγνάτιος: «Το Λειτουργήμα του Επισκόπου στον 21ο Αιώνα»- Ομιλία σε Διεθνές Συνέδριο της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α.

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Δημητριάδος και Αλμυρού](#)

Στο Διεθνές Συνέδριο που διοργανώνει η Θεολογική Σχολή του (Ε.Κ.Π.Α.), αυτές τις ημέρες στην Αθήνα υπό τον τίτλο «Η Ορθόδοξη Θεολογία στον 21ο αιώνα. Προκλήσεις και Προοπτικές», μίλησε σήμερα ο Σεβ. [Μητροπολίτης Δημητριάδος](#) κ. Ιγνάτιος, με θέμα «Το Λειτουργήμα του Επισκόπου στον 21ο Αιώνα.

Το συνέδριο στοχεύει στην ανάδειξη, διερεύνηση και συμβολή στα καίρια

ζητήματα και προβλήματα που απασχολούν την Ορθόδοξη Θεολογία σε πανορθόδοξο επίπεδο κατά τον 21ο αιώνα. Ειδικότερα, το Συνέδριο θα εξετάσει τη θέση και την αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας και Θεολογίας στις νέες ιστορικές, γεωπολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, προκειμένου να εκφράσει εκ νέου την πλούσια κληρονομιά, την έμπρακτη διακονία, την προφητική μαρτυρία και λειτουργία της στον σύγχρονο κόσμο.

Ολόκληρη η ομιλία του Σεβασμιωτάτου έχει ως εξής:

Όπως είναι γνωστό ο 20ός αιώνας έχει χαρακτηριστεί ως ο αιώνας της εκκλησιολογίας. Έπειτα από έρευνα δεκαετιών, το έντονο εκκλησιολογικό ενδιαφέρον, ανέδειξε, μεταξύ άλλων, τη χαρισματική ταυτότητα της Εκκλησίας έναντι της ιδρυματικής, τη σύνθεση χριστολογίας και πνευματολογίας στην εκκλησιολογία, το ευχαριστιακό θεμέλιο της εκκλησιαστικής ενότητας και καθολικότητας και τον αποφασιστικό ρόλο του Επισκόπου, ως «τύπο» και «τόπο» Χριστού αλλά και ζωντανό θυσιαστήριο του Πνεύματος.

Ωστόσο, μια αυτοκριτική ματιά στην εκκλησιολογική κατάσταση της σύγχρονης Ορθοδοξίας δεν μπορεί να αγνοήσει τη συχνά παρατηρούμενη έλλειψη εκκλησιολογικής αυτοσυνειδησίας, όπως αυτή εμφανίζεται στην εσωστρέφεια και τον απομονωτισμό, τον διαρκή «πειρασμό του Ιούδα», τον εθνοφυλετισμό όπως έχει προσφυώς χαρακτηριστεί, τον ανταγωνισμό μεταξύ Ορθόδοξων δικαιοδοσιών, τις διαιρέσεις και τα σχίσματα, «τη γραφειοκρατική ορθοδοξία», που εξαντλεί τον Επίσκοπο στην άσκηση εξουσίας, ταυτισμένης με την εκκλησιαστική διοίκηση.

Ταυτόχρονα, στην εκκοσμικευμένη και θρησκευτικά αποχρωματισμένη κοινωνία μας, κλονίζεται ολοένα και περισσότερο η θεσμική κατανόηση του Επισκόπου και προβάλλει η ανάγκη για έναν διαρκή αναστοχασμό και επαναπροσδιορισμό του ρόλου του, προκειμένου η ποιμαντορία του να αναδεικνύει την υπαρξιακή διέξοδο από τα προβλήματα του κόσμου στο φως της εν Χριστώ σωτηρίας. Στο διάβα της ιστορίας από τον 20ο στον 21ο αιώνα, οι εντεινόμενες, προκλήσεις της εποχής, καλούν τον Επίσκοπο να ενσαρκώσει μια μαρτυρία ενότητος, με τη διαρκή προσφορά της ευχαριστιακής θυσίας, την ασκητική χρήση του κόσμου, την καταλλαγή και τον διάλογο, τη συμπερίληψη και τη μεταμόρφωση των πάντων, εν όψει της ερχόμενης Βασιλείας.

Αυτή η διακονία της ενότητος, εκκινώντας από το πλήρωμα της Εκκλησίας, εξακτινώνεται στον σύμπαντα κόσμο, της υλικής δημιουργίας συμπεριλαμβανομένης, σεβόμενη την Εικόνα του Θεού στον κάθε άνθρωπο. Επιμέρους διαστάσεις όπως η αποτελεσματικότητα του διδακτικού του έργου ή η διαχείριση των ποιμαντικών, κοινωνικών και ανθρωπολογικών προβλημάτων της

εποχής μας κ.ά., συνιστούν βασικές παραμέτρους της επισκοπικής ευθύνης. Όχι, όμως, ανεξάρτητες και αυτονομημένες, αλλά ενταγμένες στην κύρια διάσταση του επισκοπικού λειτουργήματος, που είναι η φανέρωση της χάρης του Πνεύματος ως προέκταση της μεταμορφωτικής δράσης του Χριστού, στην Οικονομία της σωτηρίας.

Η κατανόηση της θέσης και του ρόλου του Επισκόπου με τον τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω, προϋποθέτει την, έστω και κωδικοποιημένη, αναφορά σε τρείς ενδεικτικές, πλην θεμελιώδεις, αρχές της ορθόδοξης εκκλησιολογίας αναφορικά με τον Επίσκοπο, τις οποίες ευθύς θα επιχειρήσουμε.

α) Ο Επίσκοπος ως προεστώς της Ευχαριστίας.

Η ταύτιση της Εκκλησίας με την Ευχαριστία ή καλύτερα με την ευχαριστιακή κοινότητα, καρπός της ανάδυσης της ευχαριστιακής εκκλησιολογίας κατά τον περασμένο αιώνα, έχει ως συνέπεια την ανάδειξη του πρωταρχικού ρόλου του Επισκόπου, ως προεστώς της Ευχαριστίας. Αν η «εκκλησία σημαίνεται εν τοις μυστηρίοις» και αν τα «μυστήρια» αυτά δεν είναι τίποτα περισσότερο από την Ευχαριστία, τότε η Εκκλησία οικοδομείται και φανερώνεται σε κάθε ευχαριστιακή σύναξη, με τον Επίσκοπο προεστώτα.

β) Ο Επίσκοπος ως ο θεματοφύλακας της πίστης και της εκκλησιαστικής παράδοσης.

Η ίδια η ευχαριστιακή συγκρότηση της Εκκλησίας ως γνήσια φανέρωση της κοινωνίας του Πνεύματος και πρόγευση της Βασιλείας καθώς και η διαφύλαξη της ενότητός της δεν είναι απροϋπόθετη. Εξαρτάται από την ενότητα πίστεως και αγάπης «εν τω ενί βαπτίσματι» και τη διαρκή άσκηση στο πλαίσιο της εν Χριστώ ζωής. Έτσι, ο Επίσκοπος αναγνωρίζεται ως ο θεματοφύλακας της αποστολικής πίστης και της εκκλησιαστικής παράδοσης. Ως το πρόσωπο εκείνο που εγγυάται την ενότητα στην πίστη, την ακεραιότητα και ορθότητα της εν Χριστώ ζωής, όπως αυτή πηγάζει από την ευχαριστιακή εμπειρία αλλά και όπως επιστρέφει σ' αυτήν, ανατροφοδοτώντας την με τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να είναι μια λατρευτική σύναξη Ευχαριστία.

γ) Ο Επίσκοπος ως εγγυητής της εκκλησιαστικής ενότητας και καθολικότητας.

Η ανάδειξη της σημασίας της καθολικότητας της Εκκλησίας στην εποχή μας συνιστά κομβικό σημείο της εκκλησιαστικής μαρτυρίας. Η καθολικότητα της Εκκλησίας κατανοείται σήμερα όχι ως γεωγραφική παγκοσμιότητα ή «συνομοσπονδία» τοπικών ορθοδόξων Εκκλησιών. Σε κάθε ευχαριστιακή σύναξη

πραγματώνεται η πληρότητα και η καθολικότητα της Εκκλησίας, ενώ οι σχέσεις αγάπης, κοινής πίστης και εν Χριστώ ζωής, συνιστούν την εγγύηση της στενής σχέσης κάθε ευχαριστιακής κοινότητας με τις άλλες τοπικές Εκκλησίες, ώστε κάθε τοπική Εκκλησία να μην μπορεί να θεωρηθεί από μόνη της ως η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία. Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται ο ρόλος του Επισκόπου, ο οποίος, εκφράζοντας την ευχαριστιακή συνείδηση της τοπικής του Εκκλησίας, καλείται να αποτελέσει γέφυρα αγάπης με τις άλλες τοπικές Εκκλησίες, ως εγγυητής της εκκλησιαστικής ενότητας. Με τη συνοδικότητα, η Ευχαριστία ως κοινωνία της αληθούς πίστης και της αγάπης, αναδεικνύει με αμοιβαίο τρόπο, τόσο την εκκλησιαστική ενότητα, όσο και την καθολικότητα.

Όπως, ήδη, παρατηρήσαμε μια αυτοκριτική ματιά στην εκκλησιολογική κατάσταση της σύγχρονης Ορθοδοξίας δεν μπορεί να αγνοήσει τη συχνά παρατηρούμενη έλλειψη της εκκλησιολογικής μας αυτοσυνειδησίας. Ο εκκοσμικευμένος τρόπος ζωής επιτείνει τα προβλήματα και παρά την κριτική που του ασκείται, κατόρθωσε να εισαγάγει τις νεωτερικές, συγκεντρωτικές και γραφειοκρατικές δομές του στην Εκκλησία. Η αυξανόμενη περιθωριοποίηση των εκκλησιαστικών κοινοτήτων στον δημόσιο χώρο, ακόμη και στις παραδοσιακά ορθόδοξες χώρες, δημιουργεί τάσεις αμυντικής εσωστρέφειας και η επιστροφή της θρησκείας στον σύγχρονο κόσμο κυριαρχείται από φονταμενταλιστικά αντανakλαστικά και θρησκευτικό ατομισμό. Απέναντι στα φαινόμενα αυτά μοιάζει να απουσιάζει η εκκλησιολογία της ευχαριστιακής κοινότητας και της συνοδικότητας.

Κατά την κρίση μας, ο πρωταρχικός ρόλος του Επισκόπου στον 21ο αιώνα αφορά στην ενεργοποίηση και αναζωογόνηση της εκκλησιαστικής κοινότητας και του συνοδικού θεσμού. Δεν αρκεί να εγκωμιάζουμε διθυραμβικά την ενότητα και τη συνοδικότητα, χωρίς να τη ζούμε σε όλα τα επίπεδα της εκκλησιαστικής ζωής. Η ενότητα δεν αποτελεί άθροισμα ατομικών θρησκευτικών πεποιθήσεων και ψυχολογικών εμπειριών. Αν ο Επίσκοπος είναι «εις τόπον και τύπον Χριστού», επιβάλλεται να μπορεί έμπρακτα να ανακεφαλαιώσει και να εκφράσει στο πρόσωπό του το σύνολο της κοινότητας. Κάτι τέτοιο είναι, βέβαια, αδύνατο, όταν έχει, τις περισσότερες φορές, μεταβληθεί σε προϊστάμενο ενός δημοσίου οργανισμού, με ελάχιστη έως μηδενική επικοινωνία με το ποίμνιό του, ασκώντας μια γραφειοκρατική εξουσία, η οποία αντανακλάται, τις περισσότερες φορές, στο σύνολο των σχέσεων κλήρου και λαού. Στο πολυσύνθετο πρόβλημα του γεροντισμού, ο οποίος επιδρά καταλυτικά και συχνά αρνητικά στην ενότητα του εκκλησιαστικού σώματος και στην υγιή εν Χριστώ ζωή, χρειάζεται να αναρωτηθούμε για το μερίδιο της ευθύνης, πρωταρχικά των Επισκόπων και στη συνέχεια όλων των κληρικών, αναφορικά με την απώλεια της πνευματικής καθοδήγησης εκ μέρους τους.

Στον 21ο αιώνα της τεχνητής νοημοσύνης και της θρυλούμενης «ανθρώπινης αναβάθμισης», με νοήμονες μηχανές, να αποπειρώνται να παράγουν κηρύγματα και τις συζητήσεις γύρω από την ηθική και τη «θρησκευτικότητα» των νοημόνων μηχανών να πολλαπλασιάζονται δίκην επιστημονικής πρωτοτυπίας, η ανάδειξη της σημασίας και του ρόλου του λαϊκού στοιχείου και ειδικά των γυναικών στην Εκκλησία, πέρα του λειτουργικού «αμήν», πρέπει να απασχολήσει σοβαρά τον Επίσκοπο. Ο κίνδυνος να ακυρωθούν στην πράξη τα πρόσωπα των πιστών μέσα σε μια πυραμιδική εκκλησιαστική ιεραρχία, αντανακλά μια στρεβλή εκκλησιολογία όπου παραθεωρείται το γεγονός ότι στην Εκκλησία όλοι, από τον Επίσκοπο μέχρι και τον τελευταίο πιστό, είναι χαρισματούχοι, με τα χαρίσματά τους στη διάθεση της κοινότητας. Έτσι, η προσωπική και συνεργατική κοινωνία συνιστά και κοινωνία των χαρισμάτων. Η ανάδειξη και ο συντονισμός των χαρισμάτων αυτών ανατέθηκε στον Επίσκοπο, με τη χειροτονία του, σε τρόπο ώστε να μεταβληθεί το κάθε αγιοπνευματικό χάρισμα σε Ευχαριστία και δόξα Θεού και πρόγευση της Βασιλείας του.

Η αλήθεια και η ενότητα της Εκκλησίας δεν υπηρετείται από αντικειμενικούς θεσμούς και αυθεντίες, ακόμα κι αν εννοήσουμε ως τέτοιους τη συνοδικότητα. Κάθε Σύνοδος πριν καταλήξει σε ένα consensus, αποκαλυπτικό της βούλησης και χάρης του Πνεύματος (έδοξε τω Αγίω Πνεύματι και ημίν...), πρέπει να συνιστά προσωπική κοινωνία αγάπης, εν Πνεύματι Αγίω, των μελών του πληρώματος κάθε

εκκλησιαστικής κοινότητας. Οι ευχαριστιακές καταβολές του συνοδικού θεσμού κατανοούν τον Επίσκοπο που μετέχει στη Σύνοδο ως προϊστάμενο της Ευχαριστίας, που συγκροτεί και εκφράζει την ενότητα των μελών του ευχαριστιακού σώματος, δηλαδή, την καθολικότητα της τοπικής Εκκλησίας. Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε Σύνοδο, ο Επίσκοπος δεν συμμετέχει ως άτομο-φορέας της επισκοπικής εξουσίας, αλλά εκφράζει με τρόπο μυστηριακό τη βούληση της ευχαριστιακής του κοινότητας. Κάθε άλλη συνείδηση και πρακτική θέτει εν αμφιβόλω την εκκλησιολογική θεμελίωση της Συνόδου.

Μπορούμε τώρα να αναρωτηθούμε αν οι διεκδικήσεις δικαιοδοσιών, οι συνοδικές αποφάσεις υπό γεωπολιτικές και άλλες πιέσεις, οι εξισορροπήσεις κοσμικών τάσεων, οι πρωτοκαθεδρίες, οι εθνοφυλετισμοί, οι διαιρέσεις και τα σχίσματα, εκφράζουν τη βούληση του συνόλου της ευχαριστιακής κοινότητας και αντέχουν στην παραπάνω εκκλησιολογική θεώρηση. Ιδιαίτερα το πρόβλημα του εθνοφυλετισμού ή των τάσεων προς αυτό, είναι ένα πολυσύνθετο πρόβλημα, που αντανακλά τις σχέσεις των εθνών-κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο. Εν όψει ενός πολυπολικού κόσμου στον 21ο αιώνα, πρέπει ο Επίσκοπος να εργαστεί ουσιαστικά, τόσο ως προς την επανα-κατήχηση του ποιμνίου του για την υπέρβαση των κοσμικών σχημάτων, στην προοπτική της εσχατολογικής προτύπωσης της Εκκλησίας μέσα στην ιστορία, όσο και με την καλλιέργεια μιας υγιούς συνοδικότητας. Πρέπει, τελικά, να το ομολογήσουμε: ο 21ος αιώνας βρήκε την ορθόδοξη Εκκλησία σε έλλειψη συνοδικού φρονήματος, με αποτέλεσμα, η δίνη των γεωπολιτικών καταστάσεων που επέφερε, να ενισχύσουν τις κεντρόφυγες τάσεις για διαιρέσεις και σχίσματα. Η αποκατάσταση μιας υγιούς συνοδικότητας στον αιώνα που διανύουμε, πρωταρχικό έργο του Επισκόπου ως φορέα της ευχαριστιακής του κοινότητας, συνιστά τη μόνη λύση για την υπέρβαση αυτού του εκκλησιολογικού «προπατορικού αμαρτήματος».

Εν όψει της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας μας, η οποία συνεχώς εμβαθύνεται με την ανάπτυξη προηγμένων τεχνολογιών, ο διάλογος και η ανεκτικότητα στην άλλη κοσμοαντίληψη και στάση ζωής, ξεπερνά, χωρίς να προσπερνά, όποιο δημοκρατικό πρόταγμα και υπογραμμίζει τη θεμελιώδη διάσταση της χριστιανικής ελευθερίας. Το «ει τις θέλει οπίσω μου ελθείν..., Μτ. 16.24» αναδεικνύει την ελευθερία ως περιεχόμενο του Κατ' Εικόνα Θεού πλασθέντα ανθρώπου και διακηρύσσει ότι η εκκλησιαστική μαρτυρία είναι μαρτυρία αγιοπνευματικής ζωής και όχι επιβολή μιας ιδεολογίας και μάλιστα με κοσμικά μέσα.

Στο πλαίσιο αυτό, μια διαλογική σχέση αλληλεγγύης και συνεργασίας της κάθε τοπικής Εκκλησίας με την ευρύτερη κοινωνία και τον σύγχρονο πολιτισμό, είναι περισσότερο και από αναγκαία στην εποχή μας. Με την επίβλεψη και την

καθοδήγηση του Επισκόπου ως απαρασάλευτου θεματοφύλακα της πίστης και της εκκλησιαστικής παράδοσης, η ανεκτικότητα και ο διάλογος προσλαμβάνουν ποιμαντικό χαρακτήρα, ανοίγοντας την Εκκλησία στην κοινωνία.

Στη συνάφεια αυτή πρέπει να κατανοήσουμε τόσο τους διμερείς και πολυμερείς διαχριστιανικούς διαλόγους, όσο και τους διαθρησκευτικούς. Οι διάλογοι αυτοί, καρπός συνοδικών αποφάσεων που προσπαθούν να υλοποιήσουν το ευαγγελικό και ευχαριστιακό πρόταγμα «της των πάντων ενώσεως», δεν πρέπει να εξαντλούνται στις επιτροπές των ειδικών. Οι εξελίξεις και τα τεκταινόμενα, μετά από εξαντλητικές συνοδικές διαδικασίες που διασφαλίζουν την ορθόδοξη πίστη και συνείδηση, χρειάζονται την δια του Επισκόπου «μεταφορά» τους στην κάθε τοπική Εκκλησία. Μια τέτοια κίνηση, πέρα από ανατίμηση του λαϊκού στοιχείου στην τοπική Εκκλησία και αφορμή για τη θεολογική του εμβάθυνση, συνιστά και εργαλείο αποφυγής παρεξηγήσεων και συνομοσιολογικών διαθέσεων.

Στην ατομιστική εποχή της μετα-νεωτερικότητας, όπου την αποθέωση του ατομικού θελήματος συναγωνίζεται η γεωπολιτική και οικονομική κατίσχυση, το επισκοπικό λειτούργημα πρέπει να αναλώνεται διακονώντας την αγάπη για τον κάθε άνθρωπο, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, θρησκείας και έθνους. Η μέριμνα για τον ξένο, τον μετανάστη, τον άνεργο, τον εξαρτημένο, όπως και η προσευχή για την παγκόσμια ειρήνη, την κοινωνική δικαιοσύνη, την προστασία του περιβάλλοντος κ.ά., δεν απηχούν απλώς μια φιλόανθρωπη θρησκευτική υποχρέωση, αλλά διατρανώνουν έμπρακτα, κατά μίμηση Χριστού, δια της ποιμαντικής μέριμνας και πρωτοβουλίας του επισκόπου, έναν τρόπο ύπαρξης πέραν της πτωτικής ιδιοτέλειας.

Είναι προφανές πως ο κατάλογος της ποιμαντικής ευθύνης του Επισκόπου, στον απαιτητικό αιώνα που διανύουμε, είναι εξαιρετικά μακρύς. Στον περιορισμένο χρόνο της παρούσας ανακοίνωσης δεν προσπαθήσαμε να τον εξαντλήσουμε, ούτε και να αναλύσουμε σε βάθος κάθε σημείο του. Επιχειρήσαμε μόνο, να αναστοχαστούμε γύρω από το επισκοπικό λειτούργημα, σε μια μεταβατική εποχή για την παγκόσμια κοινωνία και, συνακόλουθα, και για την Εκκλησία. Την Εκκλησία που στην ιστορική της διαδρομή τελεί εν πορεία προς την ερχόμενη Βασιλεία. Και στην πορεία αυτή, η αποκλειστική ευθύνη του Επισκόπου, εις «τόπον» και «τύπον» Χριστού ευρισκομένου, είναι να παραδώσει το εμπιστευθέν σ' αυτόν ποίμνιο, όχι μόνο με ένα θεωρητικό ορθόδοξο φρόνημα ή με ηθικές και παραδοσιακές αρχές, αλλά μεταμορφωμένο σε μια ευχαριστιακή κοινωνία αγάπης, λουσμένη, ήδη, από τώρα από το εσχατολογικό φως της Αναστάσεως.